

ANTIBIOTIKLARGA REZISTENTLIK MUAMMOSI: SABABLARI, OQIBATLARI VA OLDINI OLISH YO‘LLARI

Inomov Husanboy Abdusalom o‘g‘li

*Namangan Davlat Universiteti, Davolash ishi yonalishi,
5-kurs talabasi.*

E-mail: husanboyinomov09@gmail.com

Tel: +998 93 490 1448

Annotatsiya: Maqolada antibiotiklarga rezistentlik muammosi zamonaviy tibbiyot va jamoat salomatligining eng dolzarb masalalaridan biri sifatida ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Antibiotiklardan keng va ko‘pincha nazoratsiz foydalanish sharoitida bakterial rezistentlikning shakllanish mexanizmlari, uning etiologik omillari hamda klinik va ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari tizimli yondashuv asosida yoritilgan. Tadqiqotda antibiotiklarni qo‘llashga doir klinik ko‘rsatmalar va qarshi ko‘rsatmalar ilmiy asosda tahlil qilinib, ularning buzilishi natijasida yuzaga keladigan salbiy holatlar ochib beriladi. Shuningdek, antibiotiklardan oqilona foydalanish konsepsiyasining nazariy va amaliy ahamiyati asoslanib, antibiotik rezistentligining oldini olish bo‘yicha kompleks ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Olingan natijalar antibiotik rezistentligiga qarshi kurashda sog‘liqni saqlash tizimi subyektlari va aholining mas‘uliyatini oshirish muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: antibiotiklar, antimikrob rezistentlik, bakterial infeksiya, antibiotikoterapiya, oqilona dori qo‘llash, profilaktika.

Kirish:

Antibiotiklar XX asr tibbiyotining eng muhim kashfiyotlaridan biri bo‘lib, ular infeksiyon kasalliklarni davolashda tub burilish yasadi. Ushbu dori vositalarining amaliyotga joriy etilishi natijasida ilgari yuqori o‘lim ko‘rsatkichlari bilan kechgan ko‘plab bakterial kasalliklar samarali nazorat ostiga olindi. Antibiotiklar jarrohlik amaliyotlari, reanimatsiya va intensiv terapiya, onkologiya hamda transplantologiya kabi sohalarda muhim klinik ahamiyat kasb etadi. Biroq so‘nggi o‘n yilliklarda antibiotiklardan noto‘g‘ri, haddan tashqari va nazoratsiz foydalanish antibiotiklarga rezistentlik muammosining keskin kuchayishiga olib keldi. Antibiotiklarga chidamli mikroorganizmlarning paydo bo‘lishi va keng tarqalishi zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimi uchun jiddiy xavf tug‘dirib, hatto oddiy infeksiyalarni ham davolab bo‘lmas holatga olib kelishi mumkin. Rezistentlik tufayli kasalliklarning davomiyligi uzayadi, asoratlari ko‘payadi, davolash xarajatlari ortadi va o‘lim ko‘rsatkichlari oshadi. Shu munosabat bilan antibiotiklarga rezistentlik muammosini ilmiy jihatdan chuqur o‘rganish, uning shakllanish sabablari va oqibatlarini aniqlash hamda oldini olish

mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi antibiotik rezistentligining mohiyatini tahlil qilish va antibiotiklardan oqilona foydalanish yo'llarini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot nazariy-tahliliy yondashuv asosida olib borildi. Unda mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) hamda boshqa xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish, sog'liqni saqlash sohasiga oid statistik ma'lumotlarni o'rganish, mantiqiy tahlil va ilmiy xulosa chiqarish metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodologiya antibiotiklarga rezistentlik muammosini kompleks va chuqur yoritish imkonini berdi.

Natijalar

Tahlil natijalariga ko'ra, antibiotiklarga rezistentlikning shakllanishida bir qator asosiy omillar muhim rol o'ynaydi. Eng avvalo, antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilish, davolash kursini to'liq tugatmaslik, virusli kasalliklarda antibiotiklardan foydalanish va keng tarqalgan yatrigenik holatlar sifatida aniqlangan. Shuningdek, aholi orasida antibiotiklardan nazoratsiz foydalanish, past sifatli yoki soxta dori vositalarining mavjudligi ham rezistent bakteriyalarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Natijada, oddiy antibiotiklar ta'sir qilmaydigan yangi bakterial shtammlar shakllanib, davolash jarayoni murakkablashmoqda. Tadqiqot natijalari antibiotik rezistentligining sog'liqni saqlash tizimiga quyidagi salbiy ta'sirlarini ko'rsatdi:

- kasalliklarning uzoq davom etishi, bemorlardagi hayot sifatining pasayishi;
- aholi salomatlik ko'rsatkichlarini mehnatga layoqatsizlik va o'lim holatlarining ortishi xisobiga pasayishi;
- kuchli va qimmat antibiotiklardan foydalanishga majbur bo'lish;
- tibbiy xizmat xarajatlarining oshishi;
- rezistent mikroorganizmalar epidemiyasini rivojlaishi;

Muhokama

Antibiotik rezistentligi bugungi kunda nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy muammo sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Bakteriyalarning antibiotiklarga moslashuvi ularning genetik o'zgarishlari bilan bog'liq bo'lib, bu jarayon noto'g'ri antibiotikoterapiya sharoitida tezlashadi. Natijada mavjud davolash protokollarining samaradorligi pasayadi va yangi antimikrob preparatlarni ishlab chiqishga ehtiyoj ortadi. Antibiotiklarni qo'llash faqat aniq bakterial infeksiya mavjud bo'lgan hollarda, laborator va klinik ko'rsatmalar asosida amalga oshirilishi lozim. Bakterial pnevmoniya, sepsis, siydik yo'llari infeksiyalari kabi holatlarda antibiotiklar hayotiy ahamiyatga ega bo'lsa, virusli infeksiyalarda ularni qo'llash mutlaqo asossiz va zararli hisoblanadi. Antibiotiklardan oqilona foydalanish rezistentlikka qarshi kurashning asosiy strategik yo'nalishidir. Bu jarayonda shifokorlarning kasbiy mas'uliyati,

farmatsevtik nazorat va aholining tibbiy savodxonligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Antibiotiklarga rezistentlik global miqyosdagi eng jiddiy sogʻliqni saqlash muammolaridan biri boʻlib, inson salomatligi va tibbiyot tizimi barqarorligiga bevosita tahdid solmoqda. Tadqiqot natijalari antibiotiklardan notoʻgʻri va nazoratsiz foydalanish rezistentlikning asosiy sabablaridan biri ekanligini koʻrsatdi. Shu sababli antibiotiklarni faqat tibbiy koʻrsatmalar asosida, shifokor nazorati ostida va belgilangan davolash kursiga qatʼiy rioya qilgan holda qoʻllash zarur. Aholi orasida antibiotiklardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish, tibbiy savodxonlikni oshirish va sogʻliqni saqlash siyosatini kuchaytirish orqali antibiotik rezistentligining oldini olish mumkin. Ushbu yondashuv kelajak avlodlar uchun antibiotiklarning samaradorligini saqlab qolishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Ismoilov R.S. Antimikrob preparatlar va ularning klinik amaliyotdagi oʻrni. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi Tibbiyot nashriyoti, 2018.
2. Xoʻjayev A.A. Infekcion kasalliklarda antibiotikoterapiya asoslari. – Toshkent, 2019.
3. Karimov U.K., Yoʻldoshev B.M. Antibiotiklardan oqilona foydalanish va rezistentlik muammolari // Oʻzbekiston tibbiyot jurnali, 2020. – №3. – B. 45–50.
4. Abdullayev S.T. Zamonaviy tibbiyotda antimikrob rezistentlik: muammo va yechimlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Raxmonova N.M. Klinik farmakologiyada antibiotiklarning nojoʻya taʼsirlari // Tibbiyot va farmatsiya, 2019. – №2. – B. 62–66.
6. Nazarov A.Sh. Antibiotiklar va ularning mikrobiologik taʼsir mexanizmlari. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2017.
7. Toʻxtayev J.B. Antibiotik rezistentligining epidemiologik jihatlarini // Yuqumli kasalliklar, 2021. – №1. – B. 33–38.
8. Saidova M.Q. Shifokor amaliyotida antibiotikoterapiya xatolari // Oʻzbekiston sogʻliqni saqlash axborotnomasi, 2020. – №4. – B. 71–75.
9. Qodirov F.H. Bakterial infeksiyalarni davolashda zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent, 2018.
10. Yusupov I.A., Abdulkarimov L.R. Antimikrob preparatlarni qoʻllashda klinik protokollar // Klinik tibbiyot, 2022. – №2. – B. 54–59.
11. Mirzayev O.S. Antibiotiklardan notoʻgʻri foydalanish oqibatlarini // Tibbiy taʼlim va innovatsiyalar, 2019. – №1. – B. 40–44.
12. Usmonova D.K. Yuqumli kasalliklarning oldini olishda antibiotiklar oʻrni // Profilaktik tibbiyot, 2020. – №3. – B. 28–32.
13. Rasulov M.N. Antimikrob rezistentlik va jamoat salomatligi // Sogʻliqni saqlash muammolari, 2021. – №5. – B. 19–24.
14. Tursunov E.A. Klinik mikrobiologiyada rezistent shtammlar muammosi. – Toshkent, 2022.
15. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi. Antibiotiklardan oqilona foydalanish boʻyicha klinik tavsiyalar. – Toshkent, 2021.